

سخن پادشاه

مرکز سعدی شناسی، از سال ۱۳۸۱ خورشیدی، روز اول اردیبهشت را به این شاعر بزرگ و محبوب کشورمان اختصاص داد و آن را روز سعدی اعلام کرد و این مطلب قرار بود در همان روز نشر شود اما میسر و ممکن نشد. لذا به امروز موکول شد و البته کدام روز از سال برای پارسی زبانان، فارغ از شاعران و عرفا و بزرگان فرهنگ، معنا دارد؟ باری با هم در زندگی شاعر بزرگ ایران درنگ و تاملی خواهیم داشت...

◆ سمر پورمحسن

سعدی در این کتاب از پرداختن به تاریخ نگاری و تذکره نویسی پرهیز کرده و تمرکز خود را بر بیان امور مربوط به زندگی و منش اشخاص گذاشته و اوضاع فرهنگی و اجتماعی زندگی مردم آن زمان را به زیبایی هر چه تمام تر به تصویر کشیده است؛ همچنین حکایت‌های کوتاه و بلند بسیاری در این کتاب آمده که خوانند هر یک از آن‌ها تجربه‌ای جدید را مقابل چشمان خواننده رقم خواهد زد.

شیوه نگارش گلستان مبتنی بر زبان عامیانه و ساده است و در آن از کلمات پیچیده و دشوار حذر شده است؛ از این رو فهم اکثر قسمت‌های آن به سادگی میسر است.

یکی از نخستین کتاب‌هایی که پس از ورود صنعت چاپ به ایران، با استفاده از ماشین چاپ منتشر شد، گلستان سعدی بود. این کتاب اولین بار در سال ۱۸۲۴ میلادی در تبریز به چاپ رسید.

گلستان، تقدیمی سعدی به «سعدین ابوبکر زنگی»، ولیعهد فارس است. از دیگر آثار سعدی که به نثر نوشته شده است، می‌توان به مجالس پنجگانه، رساله عقل و عشق و نصیحه الملوک اشاره کرد.

غزلیات

غزلیات سعدی به مجموعه شعرهایی گفته می‌شود که سعدی در قالب غزل سرود. سعدی حدود ۷۰۰ غزل دارد که در آن‌ها به زبان سنایی و انوری توجه ویژه‌ای داشته است. بیشتر غزل‌های سعدی بر پایه عشق سروده شده و برخلاف اشعار اغلب شاعران، غزل‌های عاشقانه سعدی تا پایان، عاشقانه باقی می‌ماند. سعدی علاوه بر غزل‌های عاشقانه، غزل‌های عارفانه و پندآموز زیادی هم سروده است که بسیار زیبا و قابل تأمل هستند.

در حالت کلی، غزلیات سعدی در چهار کتاب به نام‌های طیبیات، بدایع، خواتیم و غزلیات قدیم جمع‌آوری شده است. سعدی غزلیات قدیم را در دوران جوانی سرود که سرشار از شور و شغف بود. دوران میانسالی او به سرودن بدایع و طیبیات گذشت و خواتیم مربوط به دوران کهنسالی این شاعر بزرگ است. بهتر است بدانید که طیبیات و بدایع از نظر هنری نسبت به دو کتاب دیگر برتری دارد.

دیگر آثار شیخ

نصیحه الملوک: محتوای این اثر سعدی در محوریت پند و اخلاق و چندین رساله دیگر به نثر در موضوعات مختلف است.

مجالس پنجگانه: مجالس پنجگانه سعدی به نثر است و به خطابه‌ها و سخنرانی‌های او اطلاق می‌شود. محتوای این اثر سعدی به نصیحت و ارشاد مربوط می‌شود؛ اما از نظر نویسندگی سطح بسیار پایین‌تری از گلستان دارد.

قصاید عربی: سعدی اثر مستقلی به زبان عربی ندارد؛ اما برخی از اشعار او به زبان عربی سروده شده است. قصاید عربی سعدی شامل تعدادی قصیده، قطعه و تک بیت بوده و در سال ۱۳۹۰ در کتابی با نام اشعار عربی سعدی، به همراه ترجمه فارسی آن‌ها به چاپ رسید. «موسی اسوار» مترجم ایرانی و عضو پیوسته فرهنگستان زبان و ادب فارسی، قصاید عربی سعدی را به نسبت شعر شعری عرب زبان هم عصر سعدی، در جایگاه مناسبی می‌داند.

قصاید فارسی: قصاید فارسی سعدی در ستایش پروردگار، مدح، اندرز، نصیحت بزرگان و پادشاهان قرن معاصر بوده که بسیار ارزشمند است.

هزلیات: در مجموعه آثار سعدی، سه رساله با نام‌های طیبیات، مضحکات و خبیثات به چشم می‌خورد که به مجموعه آن‌ها «هزلیات» گفته می‌شود. مطایبات، مجموعه‌ای از لطیفه‌ها و داستان‌های جنسی را شامل می‌شود که در نگارش آن‌ها از الفاظ جسورانه و بی‌پروا استفاده شده است. مضحکات و خبیثات هم به زبان نثر نوشته شده‌اند. گفته می‌شود سعدی، هزلیات را به دستور عالی مقامان زمان خود سروده است.

معلمات و مثلثات و ترجیعات: این آثار سعدی در قالب‌های خاصی همانند ترجیع بند سروده شده‌اند.

مراثی: مراثی شامل چند قصیده بلند در حمد و ستایش مستعصم بالله، آخرین خلیفه عباسی است که به فرمان هلاکو کشته شد. مراثی، چندین مرثیه در وصف اتابکان فارس و وزیران آن زمان را نیز در بر می‌گیرد.

صاحبیه: صاحبیه شامل چندین قطعه فارسی و عربی است که بیشتر آن‌ها در ستایش شمس‌الدین صاحب‌دیوان جوینی، وزیر دانشمند دوست عصر اتابکان سروده شده است. این اثر به همین علت صاحبیه نام گذاری شده است.

کرده است. جالب است بدانید که سعدی خواهرزاده قطب‌الدین شیرازی بود؛ یکی از علمای ایرانی قرن هفتم که نقش مهمی در گسترش حکمت، فلسفه، علوم طبیعی، هنر و پزشکی ایفا کرد.

استاد سخن در سال ۶۵۵ هجری قمری «سعدی نامه» یا «بوستان» را به نظم در آورد و یک سال پس از آن یعنی در سال ۶۵۶ هجری قمری «گلستان» را تالیف کرد. فاصله اندک میان نگارش بوستان و گلستان، نشان از تبحر، فرهنگ و ادب بسیار بالای این شاعر بزرگ دارد. او علاوه بر بوستان و گلستان، قصاید، غزلیات، قطعات، ترجیع‌بند، رباعیات و مقالات بسیاری نگاشت که همگی در کتاب «کلیات سعدی» جمع‌آوری شده‌اند.

سعدی بین سال‌های ۶۹۰ تا ۶۹۴ هجری قمری در شیراز در گذشت و آرامگاه او هم‌اکنون در شهر شیراز به «سعدیه» معروف است.

همه آثار سعدی که شامل شعر و نثر می‌شود، در کتابی به نام کلیات سعدی جمع‌آوری شده است؛ اما در این میان دو اثر او به نام‌های بوستان و گلستان در دو کتاب مستقل آمده‌اند. «بوستان» به نظم و «گلستان» به نظم و نثر مسجع تالیف شده‌اند. این دو اثر، همچون دیگر آثار سعدی، بسیار روان و ساده نوشته شده و نکات دستوری در آثار او به صحیح‌ترین شکل ممکن رعایت شده است. در ادامه با معرفی کلیه آثار سعدی همراه شما هستیم.

بوستان یا سعدی نامه

بوستان اولین اثر سعدی است که تالیف آن در سال ۶۵۵ هجری قمری به پایان رسید. این کتاب که یکی از شاهکارهای ادب فارسی به شمار می‌رود، در نسخه‌های قدیمی «سعدی نامه» نامیده می‌شد؛ اما بعدها به بوستان تغییر یافت. سعدی، بوستان را طی سفرهای خود سرود و پس از بازگشت به وطن، آن را در اختیار دوستانش قرار داد. بوستان به نظم نوشته شده و حدوداً ۴,۰۰۰ بیت شعر را شامل می‌شود. بوستان کتابی پر پایه اخلاق، تربیت، سیاست و اجتماع بوده و قالب شعری آن مثنوی است. کتاب بوستان با یک مقدمه تقریباً طولانی آغاز و شامل ده فصل به نام‌های عدل، احسان، عشق، تواضع، رضا، ذکر، تربیت، شکر، توبه و مناجات و ختم کتاب می‌شود.

گلستان

یکی از تاثیرگذارترین کتاب‌های نثر در ادبیات فارسی را می‌توان گلستان دانست. سعدی این کتاب را در سال ۶۵۶ هجری قمری، یعنی یک سال پس از نگارش بوستان به تالیف درآورد. گلستان به نثر آهنگین و آمیخته با نظم (نثر مسجع) نوشته شده و شامل هشت فصل به نام‌های سیرت پادشاهان، اخلاق درویشان، فضیلت قناعت، فوائد خاموشی، عشق و جوانی، ضعف و پیری، تاثیر تربیت و آداب صحبت است.

سعدی شاعر و نویسنده بزرگ ایرانی قرن هفتم هجری بوده که آوازه جهانی دارد. غزل‌های عاشقانه سعدی شهرت بسیار زیادی داشته و تمام آثار او به زبان بسیار روان و ساده سروده شده‌اند. در طول تاریخ، شاعران و نویسندگان بسیاری وجود دارند که آثار گوناگونی از خود به یادگار گذاشته‌اند؛ اما در این میان، آثار سعدی از جلوه ویژه‌ای برخوردار است و در سراسر دنیا علاقه‌مندان بسیار زیادی دارد. در ادامه با تفسیر زندگی نامه این شاعر بزرگ، آثار و معرفی آرامگاه وی همراه شما خواهیم بود.

ابومحمد مشرف‌الدین مصلح بن عبدالله بن مشرف، متخلص به سعدی، شاعر و نویسنده بزرگ قرن هفتم هجری است. واژه سعدی از نام اتابک مظفرالدین سعد، پسر ابوبکر، پسر سعد، پسر زنگی گرفته شده و از القاب ویژه این شاعر بزرگ می‌توان «استاد سخن»، «پادشاه سخن» و «شیخ اجل» را بر شمرد.

سعدی بدون تردید یکی از پنج شاعر اول زبان فارسی و از بزرگترین شاعران ایران است که زیبایی کلام و شیوایی او در نظم و نثر شهرت جهانی داشته و زبانزد همگان است. غزل سرایی سعدی در مورد اخلاق و عرفان، بسیار زیبا و جذاب است و تاکنون کسی نتوانسته تا این حد زیبا غزل بسراید. کتاب‌های این شاعر بزرگ به زبان‌های اروپایی هم ترجمه شده است؛ تا جایی که برخی معتقدند اروپا ادبیات فارسی را با اشعار سعدی شناخت.

آرامگاه سعدی در شمال شرقی شهر شیراز، در دامنه کوه پهن‌دژ و در کنار باغ دلگشا واقع شده است. محل دفن سعدی یک خانقاه بود که او در سال‌های پایانی زندگی خود در آن می‌زیست و هم‌اکنون این مجموعه، «سعدیه» نامیده می‌شود. در اطراف مقبره سعدی، مقابر زیادی از بزرگان دین همانند شوریده شیرازی وجود دارد که بنا به وصیت خود در آنجا مدفون شده‌اند. آرامگاه سعدی در تاریخ ۲۰ آبان سال ۱۳۵۳ در فهرست آثار ملی ایران به ثبت رسید.

سعدی بین سال‌های ۶۰۰ تا ۶۱۵ هجری قمری در شیراز متولد شد؛ البته برخی از صاحب‌نظران سال تولد او را ۵۸۵ هجری قمری ذکر کرده‌اند. از آنجا که اطلاعات دقیقی درباره زندگی نامه این شاعر بزرگ در دست نیست، بیشتر اطلاعات بر اساس فرضیات و آثار او به دست آمده است که البته ممکن است اطلاعات جمع‌آوری شده از روی آثار وی، با مبالغه و افسانه در آمیخته باشد.

سعدی در جوانی در مدرسه نظامیه بغداد تحصیل می‌کرد که مهم‌ترین مرکز علم و دانش جهان اسلام در آن زمان به شمار می‌رفت. او به تحصیل ادب، تفسیر، فقه، کلام و حکمت پرداخت و پس از مدتی به عنوان خطیب به شام، مراکش، حبشه و حجاز سفر کرد. سپس به شیراز برگشت و تا پایان عمر در این شهر اقامت کرد.

نام کوچک سعدی، بر گرفته از نام پدر بزرگ پدری اش، «مصلح» بود. سعدی در سن ۱۲ سالگی پدر خود را از دست داد و در برخی آثار خود، از او به نیکی یاد